

17. 5. 2018

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Smrt manžela při společném oddlužení manželů ve světle judikatury

Náplň tohoto článku je zřejmá již ze samotného názvu. Způsob řešení úpadku oddlužením trvá zpravidla 5 let, jelikož nejčastější formou oddlužení je dnes splátkový kalendář. Dříve než za 5 let lze manžele oddlužit pouze pokud zaplatí 100 % svých nezajištěných závazků. Taková situace však není pravidlem, a proto je zcela přirozené, že za pětileté období oddlužení mohou nastat různé změny v životě dlužníků - manželů, které ovlivňují proces oddlužení.

Takovými změnami může být vznik vyživovací povinnosti či naopak její zánik nebo právě smrt jednoho z dlužníků - manželů. Při úmrtí jednoho z dlužníků - manželů vyvstává hned několik otázek. Například jestli se majetek, který je předmětem zpeněžení majetkové podstaty, stane po smrti dlužníků - manželů i předmětem dědického řízení a dojde k zastavení prodeje v insolvenční? Dojde k zastavení insolvenčního řízení pouze vůči zemřelému dlužníkovi či vůči oběma manželům? Jak se vedení dědického řízení promítne do řízení insolvenčního? Těmto situacím a v souvislosti s nimi vyvstalým otázkám je věnován následující článek.

Rozhodovací praxe soudů před revizní novelou IZ

Došlo-li k úmrtí jednoho z dlužníků - manželů před tzv. revizní novelou IZ, zákon č. [294/2013](#) Sb. účinnou od 1. ledna 2014, šlo o řízení manželů, kteří podali každý svůj návrh na povolení oddlužení samostatně, kdy došlo následně ke spojení obou řízeních, což však neodpovídalo tehdejší zákonné úpravě. Po úmrtí jednoho z dlužníků - manželů musela být jeho smrt předně prokázána předložením úmrtního listu. Insolvenční soudy následně buď nejprve vyloučily věc k samostatnému řízení[1] podle ustanovení § 112 odst. 2 OSŘ ve spojení s § 7 IZ, a pak insolvenční řízení proti dlužníkovi zastavily, nebo rovnou zastavily insolvenční řízení proti dlužníkovi bez dalšího.[2] Povaha insolvenčního řízení totiž vylučuje, aby bylo dále pokračováno s univerzálním nástupcem, to znamená dědicem ve smyslu § 107 odst. 2 OSŘ, a proto soud ve smyslu § 107 odst. 5 OSŘ řízení zastavil, neboť nelze vést řízení proti zemřelému (takovýto postup ve svém usnesení uvedl Vrchní soud v Praze dne 9. listopadu 2011, č.j. 3 VSPH 574/2011-B-24, v insolvenčním řízení vedeném pod sp. zn. KSPH 41 INS 14739/2010).

Po tomto zastavení řízení muselo v první řadě dojít k vypořádání společného jmění manželů, které úmrtím manžela zaniklo, a to v rámci dědického řízení. Až teprve po tomto dědickém řízení bylo možno zjistit, jaký je skutečný a aktuální stav majetku i dluhů zemřelého dlužníka - manžela a tím i v tomto případě dlužníka - pozůstalého. Proto ani insolvenční řízení dále vedené proti dlužníkovi - pozůstalému nemohlo pokračovat (dle § 84 IZ nešlo ani přerušit) a čekalo se, až dědické řízení

skončí.[3]

Po tomto skončení došlo k přepracování seznamu přihlášek pohledávek a znovu propočítání splátek pro dlužníka - pozůstalého. Přetrvávající dlužník - pozůstalý byl podle judikatury následně povinen uspokojit pouze své výlučné věřitele a věřitele z dluhů ve společném jmění manželů. Výlučné věřitele svého zemřelého manžela uspokojit nemusel. Rozdělení věřitelů a jejich přihlášených pohledávek na dluhy výlučné a ty, které jsou součástí společného jmění manželů, muselo být provedeno již v rámci přezkoumání pohledávek, tzn. ještě při společném řízení manželů.[4]

Názornou ukázkou, jak takový seznam přihlášek pohledávek měl vypadat, můžeme vidět v řízení vedeném u Krajského soudu v Brně pod sp. zn. KSBR 32 INS 264/2013. Zde jsou vytvořeny dva seznamy přihlášek pohledávek, pro každého z manželů zvlášť. V tomto seznamu jsou pak uvedeny závazky obou (tedy ve společném jmění manželů) a pak závazky výlučné, kdy tyto jsou pouze v seznamu příslušného manžela. Ve zprávě o činnosti insolvenčního správce je pak uveden celkový výčet a součet přihlášených pohledávek, ale ty společné nejsou v tomto součtu duplicitně. Toto rozdělení závazků ve svém usnesení podrobně rozvedl Vrchní soud v Praze ze dne 19. dubna 2011, č.j. 3 VSPH 325/2011-B-16, v insolvenčním řízení vedeném pod sp. zn. KSPH 40 INS 10341/2010 následovně: *„Z těchto peněžitých závazků je pak třeba uvést ve splátkovém kalendáři zvlášť a) skupinu společných závazků obou manželů (tj. těch, které jsou povinni splnit oba, ať již solidárně nebo subsidiárně, např. při ručení jednoho z manželů za závazek druhého, a to bez ohledu na to, zda dle § 143 odst. 1 písm. b/ObčZ náležejí do SJM či nikoli) - tyto závazky zásadně lze uspokojit z veškerého společného i výlučného majetku manželů, zde příslušných sražených částí jejich postižitelných příjmů, 6 KSPH 40 INS 10341/2010 3 VSPH 325/2011 b) skupinu individuálních závazků manžela nebo jeho manželky, ať již závazků vzniklých jen jednomu z manželů za trvání manželství, které náležejí dle § 143 odst. 1 písm. b/ObčZ do SJM, anebo výlučných závazků jednoho z manželů do SJM nespádajících - tyto závazky jsou uspokojitelné z téhož zdroje jako závazky společné, s výjimkou výlučných (dle § 143 odst. 1 písm. a/ ObčZ do SJM nespádajících) peněžních přínosů druhého z manželů, který sám není k úhradě zavázán, ledaže tento manžel s použitím svých výlučných příjmů na úhradu všech závazků podléhajících oddlužení výslovně souhlasil. Takovýto právní režim každé pohledávky je vždy třeba v podkladu a výstupu přezkumu (příslušném listu seznamu pohledávek a jeho upravené podobě dle § 197 odst. 1 IZ) výslovně vyjádřit, a poté ho též ve splátkovém kalendáři odpovídajícím způsobem reflektovat.“*[5]

Tento postup se užije na všechna řízení, v nichž došlo ke spojení řízení dlužníků - manželů zahájených do 31. prosince 2013, ačkoliv dlužník - manžel zemřel až po 1. lednu 2014.[6]

Rozhodovací praxe soudů po revizní novele IZ

Přestože postup při úmrtí jednoho z manželů v průběhu oddlužení není zákonem upraven, mohlo by se na první pohled zdát, že revizní novela IZ, zákon č. [294/2013](#) Sb. účinná od 1. ledna 2014 s sebou přinesla změnu v řešení této otázky, když zavedla § 394a odst. 3 IZ, ve kterém stojí: *„Manželé, kteří podali společný návrh na povolení oddlužení, mají po dobu trvání insolvenčního řízení o tomto návrhu a po dobu trvání účinků oddlužení postavení nerozlučných společníků a považují se za jednoho dlužníka.“* To by znamenalo značné zjednodušení, kdy by smrt jednoho z dlužníků - manželů jednoduše neměla žádný vliv[7] na průběh společného oddlužení manželů. Díky fikci jediného dlužníka by pak pozůstalý dlužník - manžel jednoduše dále platil všechny závazky dle splátkového kalendáře, který byl schválen ještě za života druhého manžela.

Takový postup by byl však nepřiměřeně tvrdý, jelikož celková výše dlužné částky představuje závazky obou manželů a uspokojování těchto dluhů je zajištěno příjmem či majetkem obou manželů. Vypadnutí příjmu či majetku jednoho z nich by tak téměř vždy znamenalo nesplnění podmínek

oddlužení.

Takto rozhodoval například Krajský soud v Plzni v situaci úmrtí jednoho z dlužníků – manželů v řízení vedeném pod sp. zn. KSPL 54 INS 20837/2014. V tomto případě došlo k úmrtí manželky, a to mezi vydáním usnesení o úpadku spojeném s povolením oddlužení a přezkumným jednáním. Soud po oznámení úmrtí a předložení úmrtního listu zastavil insolvenční řízení vedené proti zesnulé manželce a dále pokračoval pouze vůči manželovi. Po zastavení řízení soud nevyčkal na skončení dědického řízení a ve svých rozhodnutích toto řízení ani nijak nezmínil, a to i přesto, že dlužníci měli ve společném jmění manželů stavební parcelu, jejíž hodnota hrála roli ve zvoleném způsobu řešení oddlužení. Ve lhůtě pro podání přihlášek pohledávek se přihlásilo celkem 14 věřitelů s 18 přihláškami pohledávek o celkové částce ve výši 588.354,96 Kč, kdy dlužníci i insolvenční správce všechny přihlášky pohledávek uznali. Z toho 6 přihlášek bylo na jméno zemřelé manželky a z celkové výše dluhu bylo na manželku přihlášeno 375.605,06 Kč. Ze zprávy o činnosti insolvenčního správce ani ze seznamu přihlášek pohledávek není zřejmé, které závazky manželů jsou jejich společné a které jsou výlučné. Jediným ukazatelem může být pouze zmíněné označení dlužníka v přihlášce pohledávek.

Soud však žádné rozdělení závazků neučinil a ani je po insolvenčním správci nepožadoval. V řízení pokračoval vůči pozůstalému manželovi, a to se shodným seznamem přihlášek pohledávek, tedy i s přihláškami přihlášenými vůči zemřelé manželce.

Tento postup zvolil i Vrchní soud v Olomouci ve svém usnesení ze dne 28. dubna 2016, č. j. 2 VSOL 54/2016-B-19 (řízení vedeno pod sp. zn. KSBR 31 INS 15847/2014). Zde se s námitkami dlužnice – pozůstalé ohledně zániku dluhů patřících výlučně manželovi vypořádal následovně: *„Institut společného oddlužení manželů je postaven na konceptu právní fikce jediného dlužníka. Úmrtím jednoho z manželů v době trvání účinků schváleného oddlužení se pohledávky, které byly původně pouze zemřelého manžela a které byly zahrnuty do společného splátkového kalendáře, nevylučují z uspokojení v rámci probíhajícího oddlužení. V oddlužení pokračuje nadále pozůstalý manžel, přičemž poměr, výše a další trvání stanovených měsíčních splátek zůstává beze změny.“*

Vrchní soud v Olomouci tedy zastává názor, že smrtí jednoho z dlužníků-manželů dojde pouze k zastavení řízení vůči zemřelému manželovi a oddlužení ve vztahu k seznamu závazků a výši splátek bude pokračovat beze změny vůči pozůstalému manželovi. Důvodem je dle Vrchního soudu v Olomouci, že se dlužníci po dobu insolvenčního řízení považují za jednoho dlužníka dle § 394a odst. 3 IZ. Jde o poměrně přísný postup, s kterým však dlužníci musejí počítat, jelikož společným návrhem dávají najevo, že svou situaci chtějí řešit společně, společnými prostředky vzhledem ke svým společným dluhům. Je však pravděpodobné, že pozůstalý manžel nedokáže sám plnit splátky dle splátkového kalendáře a bude na něj prohlášen konkurz.

Vrchní soud v Praze pak „tradičně“ zastal opačný názor, a to ve svém rozhodnutí ze dne 31. května 2017, č.j. 3 VSPH 743/2017-B-46 (řízení vedeno pod sp. zn. KSUL 46 INS 4086/2014). Uvádí, že zákonná úprava zcela rezignovala na úpravu situace úmrtí jednoho z dlužníků – manželů a na vztah dědického a insolvenčního práva. Za tokového stavu zastává Vrchní soud v Praze názor, že v případě smrti jednoho z dlužníků – manželů musí dojít k zastavení insolvenčního řízení vůči oběma manželům. Jako důvod uvádí *„Jedná se totiž o zcela odlišnou situaci od stavu, který tu byl v době zahájení řízení. Zanikl-li dlužník (ve smyslu manželů, kteří podali společný návrh na povolení oddlužení a mají dle § 394a odst. 3 InsZ po dobu trvání insolvenčního řízení postavení nerozlučných společníků), nejsou (při absenci zákonné úpravy dalšího postupu v řízení) splněny podmínky řízení ve smyslu § 103 o.s.ř. za použití § 7 InsZ a řízení je třeba ve smyslu § 107 odst. 5 o.s.ř. zastavit.“*

K opačnému stanovisku Vrchního soudu v Olomouci se vyjádřil tak, že Vrchní soud v Olomouc nebral

v potaz dopad dědického řízení na řízení insolvenční. Více však svůj postup neodůvodňuje. Jeho rozhodnutí má pak trhliny díky dalšímu velice zajímavému rozhodnutí, a to opět usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 9. března 2017. Zde došlo k situaci, kdy společné oddlužení manželů řešené formou splátkového kalendáře bylo hrazeno téměř výlučně z příjmů manžela zemřelé, kdy zde nebylo jiného relevantního majetku. Ten tedy po smrti manželky neměl zájem na tom, aby došlo k zastavení insolvenčního řízení i proti němu, jelikož oddlužení trvalo přes 2 roky a nezajištění věřitelé byli již uspokojeni z 38,3 %. Vrchní soud v Praze dlužníkovi vyhověl a konstatoval, že v takovém případě nebyl důvod k zastavení celého insolvenčního řízení.

Z výše uvedeného je tedy zřejmé, že Vrchní soud v Praze zastává názor, že insolvenční řízení má být v případě smrti jednoho z dlužníků - manželů zastaveno proti oběma manželům. Sám však uznal možnost pokračování v oddlužení přeživšího dlužníka. Obecně jsou však obě rozhodnutí nedostatečně odůvodněna, což zapříčiňuje zejména zcela chybějící zákonná úprava. Naopak Vrchní soud v Olomouci má za to, že při smrti jednoho z dlužníků - manželů se pokračuje v insolvenčním řízení beze změny, jelikož zde existuje fikce jednoho dlužníka. Dá se tedy očekávat pokračující rozdílná judikatury, kdy bude záležet na insolvenčních soudcích k jakému přístupu se přikloní.

Co se týče dědického řízení obecně, tak to proběhne nezávisle na řízení insolvenčním, jelikož insolvenční řízení nemůže čekat na výsledek řízení dědického. Dědické řízení může trvat i několik let a tím, že by muselo insolvenční řízení čekat, by došlo k popření celého účelu insolvence, což je hlavně uspokojit rychle a maximálně věřitele.[8] Je však zajímavé, že nic nebrání tomu, aby se do dědického řízení přihlásili věřitelé zemřelého dlužníka - manžela, a to jak ti co již jsou přihlášení do insolvenčního řízení, tak i ti co do insolvenčního řízení přihlášení nejsou. Taková situace však může nastat pouze v případě, že v rámci dědického řízení ještě zbývají nějaká aktiva. Například společné oddlužení manželů je řešeno splátkovým kalendářem, a to i přes existující majetek. Typicky jde o nemovitost, kde manželé žijí, ale jejich splátky dosáhnou takové výše, že soud přistoupí na splátkový kalendář místo zpeněžení majetkové podstaty, aby o nemovitost nepřišli. Předpokládá se však určitá spolupráce mezi dědickým a insolvenčním řízením, aby nedošlo k „přeplacení“ věřitelů.

Mgr. Kristýna Hořanská,
advokátní koncipient

[JUDr. David Pytela, MBA, LL.M. advokátní kancelář](#)

Litovelská 1349/2b
779 00 Olomouc

Tel.: +420 607 600 442
e-mail: pytela@akpytela.cz

[1] Tak jak je to např. v insolvenčním řízení vedeném u Krajského soudu v Brně, pod sp. zn. KSBR 32 INS 264/2013.

[2] Tak jak je to např. v insolvenčním řízení vedeném u Krajského soudu v Praze, pod sp. zn. KSPL 54 INS 20837/2014. Tento postup se však ve světle usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 26. března 2014, č.j. VSPH 562/2014 - B-34 (KSLB 57 INS 7359/2012) jeví jako špatný.

[3] Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 9. září 2011, sp. zn. 3 VSPH 574/2011 (KSPH 41 INS

14739/2010)

[4] Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 19. dubna 2011, sp. zn. 3 VSPH 325/2011 (KSPH 40 INS 10341/2010) a usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 26. března 2014, sp. zn. 3 VSPH 562/2014 (KSLB 57 INS 7359/2012).

[5] Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 19. dubna 2011, sp. zn. 3 VSPH 325/2011 (KSPH 40 INS 10341/2010)

[6] Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 26. března 2014, sp. zn. 3 VSPH 562/2014 (KSLB 57 INS 7359/2012)

[7] Krom změny výše nezabavitelné částky a změny odměny a hotových výdajů insolvenčního správce Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 19. dubna 2011, sp. zn. 3 VSPH 325/2011 (KSPH 40 INS 10341/2010)

[8] RICHTER, Tomáš. Základní zásady insolvenčního řízení. Právník, 2016, roč. 155, č. 9, s. 713-732.

© EPRAVO.CZ - Sbíрка zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Zápis ochranné známky bez komplikací. Klíčem k úspěchu je kvalitní předběžná rešerše](#)
- [Zneužití práva na přístup podle GDPR](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 31. - létající pořizovatel ve světle nového stavebního zákona](#)
- [Právní povaha sítě elektronických komunikací - režim náhrady škody](#)
- [Náhrada ušlého nájemného při předčasném ukončení nájemní smlouvy na nebytové prostory](#)
- [Jak fungují plánovací smlouvy v reálných situacích \(2. díl\)](#)
- [Nejvyšší soud a forma smlouvy o smlouvě budoucí: krok zpět v ochraně právní jistoty?](#)
- [„Za každou kauzou je živý příběh“](#)
- [Přehnaná, nebo důvodná prevence? Zajištění a utvrzení závazků v praxi](#)
- [Spoluvlastnictví a správa společné věci](#)
- [Doručování soudních písemností ze zahraničí do ČR](#)